

תוכן עינים

שאלון 3

שאלון כללי נלווה לבקשה 1-4

אישור על קבלת ספרים בספריה הלאומית 5

צדפות

פסקי השמיטה 6-16

שאלון מס' 3 (מכיל 3 עמודים)

שם המכון: הליכות הארץ שנה שבעדה מבוקשת התמיכה: 2024

חובנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת ההערכה (*)

החל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

(*) בהתאם ל"ריקון רחוב להקמת שנת ההערכה" (מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות והספורט במסגרת תרבות לשנת התמיכות 2024) שמקדם משרד התרבות במים אלה

פרטו את הפרסומים / מאגרי מידע / אמצעים יישומים וכו' שהוצאו לאור על ידכם בשנים האמורות מעלה:

יש לציין פעילות מחקרית שיצאה לאור ע"י המכון בלב (שם המכון מופיע על הפרסום כמוצא לאור וכבעל הזכויות הבלעדית).

לגבי תסור בו אתם מתבקשים לציין את שמות החוקרים שעבדו על המתקנים:

1. חובה לציין פעילות מחקרית שהתבצעה ע"י חוקר המכון בלב. יודגש, כי בשאלון זה יש לרשום גם שמות חוקרי המכון המופיעים על הפרסום שיצא לאור, אף אם אינם עובדים במכון כיום (-).
2. חובה לציין סוכבית (*) ליד שמם).
3. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים ע"פ סדר הא"ב.
4. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.

1. שמות החוקרים המופיעים בשאלון זה - חייבים להופיע גם בפרסום עצמו. חייבת להיות התאמה מוחלטת בין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.
2. אין לחסוף תארים כלשהם לשמות החוקרים באף אחד מן השאלונים השונים (על מנת למסע פגיעה בכבודם של החוקרים, בכתובות הטבלאות המתייחסות לשמות החוקרים מופיע השאר).
3. 'רבים', המתייחס לכלל החוקרים הרשומים בטבלה).

4. חובה למלא מספר קטלוגי של הספר כפי שמופיע בספרייה הלאומית.

5. חובה למלא תאריך מדויק של הוצאה לאור של הפרסומים המוזכרים: חודש ושנה עבריים ולעיתים סדר רשימת הפרסומים יהיה מהתאריך תמונת ביטור של יצאתם לאור - לתאריך

המוקדם ביותר של יצאתם לאור.

6. ניתן במובן להוסיף שורות לטבלאות, בעת הצורך, אך אין לשנות את מבנה הטבלה.

7. יש למלא את הטבלה ונספחיה באופן מדויק, מקצועי ומפורט, ולחתום בסופה, במקום המיועד לכך (סוף עמוד 3)

צילום נמוך שער.

- 3

✓ פירוש עבודת המסן בהקשר לכל פרסום (עבודה מקורית, עצמאית, פילולוגית, פעטה וחקר כתב יד, חשיפת מקורות, ההדדה ובאזורים).

הריני מצהיר בזאת על נכונות הפרטים שמולאו בטבלה, ועל צירוף כל הנספחים המבוקשים

חתימת מנהל המסן

שם מנהל המסן י. א. ש.

פסקי השמיטה

בבית ובגינה

פסקי הלכות שמיטה

לשאלות המצויות בבית ובגינה

עם ציוני המקורות

לכל פרק הקדמה המקיפה בבהירות

את נושאי הפרק עם מקורותיו

מאת

הרב שמואל חסד

ברוצאט

מכון הלכות הארץ

אשדוד

ערב שנת השמיטה תשפ"ב

קצת מאד ואש זה עם

"אחד הנולד בה, ואחד המצפה לראותה"

לזכר עולם יוחזק בספר

איש ארץ ישראל שהתמסר כולו למען שמירת מצוותה באומה
הרבני החסיד הנכבד רבי **אברהם הלפרן ז"ל**

נשא ומיסד "הלכות הארץ" באר"ב

בנו של העושה והמעשה למען יוחזק מצוות השביעית
הרב החסיד רבי **נחום יואל הלפרן ז"ל**

גזבר "קרבן השביעית"

עושה צדקה וחסד לאלפים במתנתו בתו תורה והפליה ומקומות שחרה
ומתוך שלל צדקותיו התמסר כולו למען קדושת ארץ ישראל והיכוב מצוותה,

בעדו ועבדו במעמד הכתוב לארץ 56 שנה להלכות הארץ

הקשר הנפשי לאר"י נטבע בלבו מבינת אבי הר"ד נחום יואל ז"ל

שחררה יד מיינו של מרן החזון אי"ש זיע"א כשבמרכזה הראמה לשומרי השמיטה

גלביע בליל שב"ק ו' אב תשע"ז

ות. ג. צ. ב. ד.

מחודדה מפוארת זו נחשמה לעילוי נשמות ע"י זוגנו
הגריבה החשובה מרת לאה חנה הלפרן תתי
העומדת לימינו בהמשך נביסוס פועליו הבורכים

מכון הלכות הארץ
שכני 8 אשדוד
טל: 08-8655107
פקס: 08-8655113
זרימ@017.co.il

כל הזכויות שמורות

עפ"י דין תורה, ולהבדיל, עפ"י החוק הבינלאומי
אין להעתיק, לשכפל וכו' בשום צורה שהיא
כל חלק מספר זה ללא נסילת רשות בכתב מהמחבר.

עיצוב וניסוח:
ש. ברור - 052-763923

תוכן הספר

7..... דבר המבין
9..... הסכמות
16..... הסכמות רבני העיר

ג.....	ערב שביעית.....	א	פרק
יח.....	מלאכות האסורות והמותרות בשביעית.....	ב	פרק
עג.....	אמירה לעבדים בשביעית.....		
עז.....	דיני עציצים.....	ג	פרק
קנז.....	קדושת שביעית בפירות.....	ד	פרק
קמב.....	סחורה בפירות שביעית.....	ה	פרק
קס.....	דיני בעור.....	ו	פרק
קפא.....	פירות שביעית האסורים.....	ז	פרק
רב.....	מצות הפקר, ודיני אוצר בית דין.....	ח	פרק
ריט.....	חוב תרומות ומעשרות וערלה בשביעית.....	ט	פרק
רכו.....	שמיטת כספים בזמן הזה.....	י	פרק

רסז..... מראי מקומות ללימוד עיוני במסכת שביעית
שלא..... מפתח

ראש המכון:

הרב משה בונם מינץ

עורכים:

הרב שמעון רוזסקן

מפתחות ומראי מקומות:

הרב יוסף יחנן אגל

ביקורת והגהה לשונית:

הרב יצחק מיזל

השתתפו הרבנים המעבידים ב"קו השמיטה"

והברי ורבי המכון וניהמ"ד לתורת הארץ

רח' ברודיק 7 אשדוד

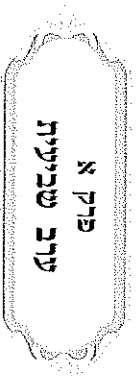
בספר זו הושקעו מאמצים רבים להסיר כל מכשול

הלכתי, ענייני, אולם שגיאות מי ניין, בקש מכל הזנה ומעניין בספר,

לשילוח המרותיו או האויותו לכתובת המכון.

וכן שאלות נוספות כדי שגשגלם במהדורות הבאות א"ה, זכות הרבים תלזיה בו.

ג פסקי השמיטה – ערב שביעית

איסור מלאכה בערב שביעית

א. כתיב¹ 'שבתה הארץ שבת לך', וכתיב² 'ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לך' שרץ לא תזרע וכרםך לא תזמר. מכאן שאיסור לעבוד עבודת קרקע בשנה השביעית. ושנינו³, באחד בתשרי ראש השנה לשמיטין. ופירש רש"י, משנכנס תשרי איסור לחרוש ולזרוע מן התורה. הרי שאיסור עשיית מלאכה בקרקע בשביעית מן התורה הוא מאחד בתשרי, וקודם לכן אין איסור. ואין חילוק בזה בין מלאכות האסורות מן התורה בשביעית ובין מלאכות האסורות מדרבנן.

ומצאנו בחז"ל⁴, שאף קודם השנה השביעית יש איסור לעשות מלאכות בקרקע. ודין זה הוא הנקרא 'תוספת שביעית', שמצוין אנו להוסיף על השביעית לפניה ולהמנע מעבודת הקרקע אף קודם השביעית⁵.

ומקור דין תוספת שביעית, למסנת הנמרא⁶ הוא הלוי במחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל, שרבי עקיבא דרש דין זה מהפסוק בפרשת כי תשא⁷ 'בחריש ובקציר תשובו', שאין הפסוק נצרך לאסור חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר⁸ 'שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר', אלא בא הכתוב לרבות חריש של ערב שביעית שנוכח לשביעית וכי⁹. ורבי

תעודת וציונים

1. ויקרא כה, ב.
2. שם, ד.
3. ראש השנה ב.
4. עין שביעית פ"א ופ"ב.
5. ובמסכת שביעית פ"א מ"א ופ"ב מ"א.
6. נתבאר שקבעו חכמים זמן לאיסור חרישו של קודם השביעית, בשדה הלבן מפסח של השנה הששית, ובשדה אילן מעצרת של הששית. וביאור בירושלמי (פ"א ה"א, תובא בר"ש פ"א ט"א) ששיעור חכמים שמאזתו זמן ואלך אין החרישה מועילה כלום לפירות
7. שמות לד, כא.
8. ויקרא כה, ד.
9. ואין לפרש שהפסוק נאמר בענין שבת ובאיסור מלאכה שבה, שכבר פירש רש"י (ראש השנה טו) שהרי בשבת אסורים ל"ט

ז פסקי השמויטה – ערב שביעית

הרמב"ן¹⁵ באר טעם הרמב"ם, שאם לא תעלה לאילן שנה קודם השביעית, נמצא ששנתו הראשונה לענן ערלה היא השנה השביעית, וכיון שכן יש לחוש שכשביבאו לחלל את הפירות בשנה העשירית (שנת הרבע) יעשו חשבון ויראו שהשנה ראשונה לנטיעתו היתה שמיטה, ויחזקוהו שנטע אילן זה בשביעית, ולא יעלה על ליבם שנטע בסוף השנה הששית. אבל אם נטע קודם מ"ד יום, נמצא ששנת השביעית היא שנתו השנייה למנין שנות ערלה, ושוב אין כאן שום חשש.

ולדעתם, הרצה ליטע עצמי סרק - שאין בהם דין ערלה - מותר לו ליטע עד שקיעת החמה של ר"ה של שביעית. והמעביר עצים ממקום למקום באופן שחייב למנות להם שנות ערלה מתחילה, אסור לו להעבירם אלא מ"ד יום קודם ראש השנה¹⁶.

וכל זה לדעת הרמב"ם והרמב"ן, אבל רש"י ורבינו חם מ"ו הר"ש¹⁸ סוברים שאיסור הנטיעה קודם השביעית הוא משום שהאילן נקלט בארץ בזמן איסור. ומשום כך, אם נטע אילן קודם השביעית באופן שהנקליטה תתא בשביעית חייב לעוקר. ודעת רש"י, שאף אם נטע באופן שנקלט בתוספת שביעית - דהיינו בל"י יום קודם ראש השנה - חייב לעוקר. אבל דעת ר"ת והר"ש שדווקא אם נקלט בשביעית עצמה חייב לעוקר, אבל אם נקלט קודם השביעית אינו חייב לעוקר.

הערות וצינונים

בסעיף ד', ושלשים יום כדי שיחשב שנה לפני שמיטה, שאם בשמיטה האילן כבר בשנה הששית, ור"ת זה ראה שלא נטע בשביעית.

15. ראש השנה כ: וז"ל שם, ויש לפרש ולומר דודאי אסור ליטע ערב שביעית אלא בכדי שתקליט ותעלה לנטיעה זו שנה קודם שביעית. לא משום תוספת שביעית. שאין תוספת אלא בהוריש הנכנס לשביעית. אלא גזרת חכמים היא. מפני שאדם מונה שנים לערלה ולדבני, וכל ששנה ראשונה שלו שביעית היא אמרו בשביעית נטע, לפיכך אמרו יעקובי, אלא אם כן קליטה ואחר קליטה קליטה לו שנה לנטיעה זו בשלשים אר ביום אחד, כדי שתמנה שביעית שנה שביטה שלו. ונענין זהו ראיתי להרמב"ם ז"ל.

16. הור"י קורקוס (שמיטה וזמנ פ"ג ה"א) כתב בכונת הרמב"ם, שהמראית עין שחוששים לה היא משום שהמראה נטיעה קטנה בשביעית אינו יודע שנטעו אותה קודם השביעית, ויבוא לומר שנטעו אותה

ז ערב שביעית – פסקי השמויטה

ישמעאל סובר שדין תוספת שביעית הלכה למשה מסיני הוא, וכדאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורון עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני¹⁰.

ב דין תוספת שביעית אינו נוהג אלא בזמן הבית, אבל לא בזמן הזה, ולכן כל המלאכות האסורות קודם השביעית מדין תוספת שביעית, מותרות בזמן הזה עד שקיעת החמה של ראש השנה של שנת השמיטה. וכמבואר בגמרא¹¹, אמר רבי שמעון בן פיזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, רבן גמליאל ביטל את איסור החרישה בשדה לכן מפסח ובשדה פירוש, רבן גמליאל ביטל את איסור החרישה בשדה לכן מפסח ובשדה אילן מעצרת, והחרי לחרוש בשניהם עד ראש השנה של השנה השביעית. ומבואר שם בגמרא, שרבן גמליאל סובר כרבי ישמעאל שמקור דין תוספת שביעית הוא הלכה למשה מסיני, וכיון שנאמרה הלכה זו יחד עם ניסוך המים, למדו מניסוך המים שכתשם שניסוך המים אינו נוהג אלא בזמן הבית המקדש קיים, הוא הדין תוספת שביעית שאינה נהוגת אלא בזמן הבית.

ופסק הרמב"ם¹² כרבן גמליאל ובית דינו. על כן להלכה אין דין תוספת שביעית בזמן הזה, ומותר לעשות את כל המלאכות שנאסרו מדין זה עד התקדש ליל ראש השנה של שנת השמיטה.

אסור נטיעה וזריעה קודם השביעית בזמן הזה

ג. על אף שאמרנו שאין דין תוספת שביעית נוהג בזמן הזה, מכל מקום כתב הרמב"ם¹³ שאיסור נטיעת אילנות קודם שנת שביעית נוהג גם בזמן הזה. ובטעם שאיסור זה נוהג גם אחר חורבן הבית, כתב הרמב"ם שם ז"ל, דבר זה אסור לעולם, מפני מראית העין, שמא יאמר הראוה בשביעית נטעו. ומטעם זה כתב הרמב"ם שצריכים ליטע את האילנות יותר מארבעים וארבע יום קודם ראש השנה של השנה השביעית¹⁴, אבל אם נטע בתוך מ"ד יום קודם ראש השנה יעקור נטיעה זו.

הערות וצינונים

- מלאכות ופסוק זה לא אסר אלא בהריש
- ובקציר תשובה.
- שמיטה ויובל פ"ג ה"א.
- שמיטה ויובל פ"ג ה"א.
- שמן
- שמיטה פ"ג ה"א, שכן
- המורה דין תוספת שביעית הוא שלשים יום
- קודם ראש השנה, ומדרבנן הוסיפו לאסור עד
- פסח ועצרת. וכן כתבו התוס' במדק קטן שם.
- קליטת האילן באדמה כמו שיבואר להלן
- מועד קטן ג.
- שמיטה ויובל פ"ג ה"א.
- שמיטה ויובל פ"ג ה"א.
- ומ"ד ימים אלו הם ארבע עשרה יום של
- פסח ועצרת. וכן כתבו התוס' במדק קטן שם.

פסקי השמיטה ➤ ערב שביעית

והלכה למעשה יש להמיר בכל השיטות. הלכן, אין ליטע עצץ פרי אלא מ"ד יום - או יותר - קודם השביעית, כדי שיעלה לאילן שנה קודם השביעית, כשיטת הרמב"ם והרמב"ן. ובעצי סרק שאין מונים להם עולה, יש להמיר שלא ליטע אותם בזמן שיקלטו בשביעית, כדעת המנחת חינוך בשיטת רש"י ור"ת והר"ש. ובמקום צורך גדול או הפסד מרובה, יש מקום להקל ולהחיר בזה עד השקיעה של ליל ראש השנה כדעת החזון איש בשיטת הראשונים.²⁵

זמן הקליטה באילנות ובזרעים

ד. לענין זמן הקליטה באילנות נחלקו תנאים, דתנן²⁶ אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה, ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור. רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלישה ימים שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים לשתן שבתות, ואמר בגמרא²⁷ בשם רב, שהלכה כרבי יוסי ורבי שמעון שזמן הקליטה הוא שתי שבתות, דהיינו ארבעה עשר יום. וכן פסק הרמב"ם²⁸.

ולענין זמן הקליטה בזרעים, נחלקו הפוסקים, דעת התרומת הדשן²⁹ שהיא שלשה ימים. ואם כן אין איסור לזרוע זרעים קודם השביעית אלא ג' ימים קודם ראש השנה. אבל הש"ך והדגל מרבבה סוברים שיש להמיר גם בזרעים ארבעה עשר יום קודם ראש השנה.

עוד נחלקו האחרונים, אם ימי הקליטה צריכים להיות שלמים מעת לעת או שאפשר לדון בהם שמקצת היום ככולו, וגי' שיטות באחרונים. דעת המנחת חינוך³⁰, כפשט דברי הרמב"ם, שאין אומרים בימי קליטה מקצת היום ככולו, בין בקליטת עציים בין בקליטת זרעים. דעת החזון איש³¹, שבין בעציים בין בזרעים מקצת היום ככולו. ודעת הגר"ח ביהודה³² שבאילנות אין אומרים מקצת היום ככולו וצריך י"ד ימים שלמים, ובזרעים לדעת הסוברים שקליטתם בג' ימים אומרים מקצת

תקנות ציונים

25. וראה דלענין בדיקוד אם עבר ונטע 27. יבמות פג.
26. לפי ר"ת למרות ששינוי במשנה (פ"ה פ"ה) 28. שמקשה ויובל פ"א ה"א. מעשר שני ואם נטע יעקור, כיון שחולקו הפוסקים ונטע ובעי פ"ט ה"ט.
29. ואם איסור זה נותן בזה"ל ולדעת החזון איש 29. ס"י קצא, הובא דבריו בש"ך י"ד ס"י בשטת החסיד מותר לנטוע עד י"ה ממש, 30. רצג ס"ק ב.
31. יש לומר כיון דחוקים אנו כ"א ספד"ר אין 30. מצוה רמז אות יא.
32. להחמיר בזה, וכי"צ"ב כתב המשל"ב בס"י 31. שביעית ס"י ז' ס"ק כט.
33. ש"ח סק"ב. לענין המבשל בשבת. 32. א"ח מדה"ח ס"י פד.
34. שביעית פ"ב מ"ז. 26.

ערב שביעית ➤ פסקי השמיטה

ובבאורי שיטתם נחלקו האחרונים, המנחת חינוך¹⁹ כתב שאם האילן נקלט בשביעית הרי זה איסור מדינא לכולי עלמא, ומדין שביחת הארץ בשביעית. לפי שבאיסור מלאכה בשביעית יש חומרא שאין באיסור מלאכה בשבתות וימים טובים, שבשבת ויום טוב יש איסור על העושה מלאכה בעצמו, אבל אם עושה על ידי גוי אין בזה אלא איסור שבות²⁰, אבל בשביעית גם העושה עבודה בארץ על ידי גוי עובר בעשה²¹, ודחיב שבת שבתון יחידה לארץ, 'ושבתה הארץ'. ומבאר מלשון הפסוק שאנו מצווין שהארץ תשובת, כמו שמצונו על שביחת בהמה בשבת, והמשכיר לגוי או לישראל את שדהו ועשה בה השוכר מלאכה בשביעית עובר המשכיר משום שביחת שדהו. וכיון שאנו מצווים על שביחת המקדש בשמיטה, איסור שהאילן ישריש בשמיטה אף אם נטע אותו קודם השביעית, שאם הוא משריש בשביעית הרי הוא מבטל עשה של שביחת הארץ²². ומצא, שבזמן הזה שאין לאיסור נטיעה קודם השביעית נדה, אף רש"י מורה לדעת הר"ש ור"ת שאין לאיסור נטיעה קודם השביעית אלא אם כן נקלטת בשביעית. ואם נקלטת בשביעית עצמה ראי שגם בזמן הזה איסור, שהרי איסור זה אינו מדין תוספת שביעית. וכמו כן איסור זה הוא גם בזריעת זרעים - שאין בהם חשבון שנות עולה - קודם השביעית אם יקלטו בשביעית עצמה²³.

והחזון איש²⁴ סובר בדעת רש"י ור"ת, שאין איסור שיקלט אילן בשביעית אלא מדין תוספת שביעית. ולדעתו נכדעו הראשונים חז"ל בזמן הזה שאין נזהר דין תוספת שביעית מותר ליטע אילן קודם השביעית אפילו אם יקלט בשביעית עצמה, ואם כן יכול ליטע אילנות עד שקיעת החמה של ראש השנה של השנה השביעית. וכמו כן אין איסור לזרוע קודם השביעית כלל בזמן הזה.

תקנות ציונים

19. מצוה קרב רצח, שכן. 19.
20. חוץ משביחת בהמה שכל אדם מצווה על שביחת בהמות, ואפילו אם היא אצל גוי וחייב עושה בה מלאכה לעצמו עובר בעשה של שביחת בהמתו. וכן שביחת כלים לדעת בית שמאי.
21. אמנם על הלאו של ש"ך לא תורע 21. אמנם על הלאו של ש"ך לא תורע וכתב לא תומור אינו עובר, שהרי אמר בלשון נחמ, שהאיסור הוא על האדם שלא יעשה מלאכה בשבת.
22. ואף לדעת רש"י שצריך שיקלט האילן 24. שביעית ס"י כב ס"ק ה.
23. והמקדש דוד (ס"י נט אות ט). 23.
24. שביעית ס"י כב ס"ק ה. 24.

פסקי השמיטה – ערב שביעית

ת. לכתחילה יש להקדים לזרוע לפני שקיעת החמה של כ"ז אלול³⁶, ובמקום הצורך יש להקל עד שקיעת החמה של כ"ז אלול, ובמקום צורך גדול או הפסד מרובה יש מקום להקל ולזרוע עד שקיעת החמה של ליל ראש השנה³⁷.

שאלה ב

מי שיש לו עציץ ובהוכו עץ פרי, ונשבר העציץ בט"ז באלול בשנה הששית, האם מותר להעביר את העץ לאדמה?
ומה דינו אם נשבר בכ"ז אב?

ת. אם העציץ הוא עציץ נקוב³⁸, יכול להעביר את העץ לאדמה עד שקיעת החמה בערב ראש השנה, ובתנאי שלא יהיה הפסק בין התיבור של העץ לקרקע כשהוא מחוץ לעציץ. והכלל בזה³⁹, שאם האדמה שסביב העץ מחוברת בשעת ההעברה, ואינה מתפוררת, והעץ יכול לחיות כך עד שיקלט במקומו החדש⁴⁰, הרי זה חשוב

תפירות וצינונים

32. ומכיון שנבאר לעיל (פניה 32) ס"מ. וכן אין צורך להעביר את העץ לאדמה עד שקיעת החמה בערב ראש השנה, ובתנאי שלא יהיה הפסק בין התיבור של העץ לקרקע כשהוא מחוץ לעציץ. והכלל בזה³⁹, שאם האדמה שסביב העץ מחוברת בשעת ההעברה, ואינה מתפוררת, והעץ יכול לחיות כך עד שיקלט במקומו החדש⁴⁰, הרי זה חשוב

33. דינים אלו מבוארים במסכת ערלה (פא מ"ט, ובשול"ע (י"ד ט"ו ר"ז ס"ט).

34. הנה המעביר עץ פירות ממקום למקום, דעת הרשב"א (שו"ת ח"א ט"ו ר"ז) שכדי לפטור את העץ מלכונת לו מחדש שנת ערלה צריך שהיה סביבו גוש עפר שיכול לחיות על ידו שלוש שנים. ולענין הלכות ערלה יש להחמיר לכתחילה לנהוג כדעת הרשב"א, כמבאר בפתיח תשובה (י"ד ט"ו ר"ז ס"ט).

35. ומכל מקום לענין איסור העברה קודם השביעית אפשר להקל אם יש סביב העץ גוש עפר שיכול לחיות עד שיכניסנו לאדמה במקומו החדש כדעת הר"א"ש (שילה פ"א ס"א, הו"א ומעיקר הדין קיימא לו אין לענין ערלה כה"א"ש, כמבאר בחזון איש נעלה ט"ו ב ס"ק יג) ובשול"ע מנחת שלמה (ח"א ט"ו ס"ט, וכל שכן כאן שתנידון הוא לענין מראית עין

ספיקו צריך לדקדק קודם ראש השנה זמן מספיק כדי שהגידול לא יאסור משום ספיקו. ובאר בעזה"ל בפרק ז.

36. עיי' לעיל הערה 33 שהמהמיר על עצמו עד י"ד יום קודם ראש השנה תבוא עלין ברכה.

37. וכל זה מצד איסור מלאכה, אבל מצד איסור ספיחין יבאר לקמן (פרק ז') שיש זבירים שצריך להקדים זריעתם כדי שלא יאסרו בשביעית.

38. כגון עציץ חנוכי מניץ או מנחת או פלטיק שיש בהם נקב שקוטרו 2 ס"מ, שהוא כדי יציאת שורש פ"ב ס"א, והוא מכוון במבואר (המש"כ פ"ב ס"א, והוא מכוון בענין הענין מחרם אף על פי שאינו נקוב, וענין במנחת יצחק ע"ז מעציץ שיש בו נקב בשיעור מי שמעביר עץ מעציץ הדין אינו צריך לחזור זה לאדמה, מעיקר הדין אינו צריך לחזור ולמנות שנות ערלה, לפי שעציץ זה נחשב מעיקר הדין כנקוב, ולחומרא יש למנות שנות ערלה מחדש עד שיהיה בו נקב של 4

ערב שביעית – פסקי השמיטה

היום כמול. ולהלכה לכתחילה יש להחמיר שלא לדון מקצת היום כמול, ובמקום הצורך יש להקל.

העולה מכל הני"ל להלכה: הוראה ליטע עץ פרי, שחייב בערלה, צריך ליטע אותו לכל המאוחר ארבעים ימים לפני ראש השנה של השמיטה, דהיינו לכתחילה עד השקיעה של יום ט"ז אב, ובמקום הצורך יש להקל עד העברת עץ באופן שאין בו חיוב למנות מחדש שנות ערלה, או לנטעם לכתחילה עד השקיעה של ט"ז אלול, ובמקום הצורך יש להקל עד השקיעה של ט"ז אלול. ובשאר זרעים, לכתחילה יזרעם לפני השקיעה של כ"ז אלול⁴⁴, ובמקום הצורך יש להקל עד השקיעה של כ"ז אלול. ובמקום צורך גדול או הפסד מרובה יש להקל ולהחמיר באילנות שאין מונום בהם ערלה וזרעים עד השקיעה של ליל ראש השנה⁴⁵.

שאלות שנשאלו בבית המדרש

שאלה א

האם מותר לזרוע שדה חטה עד ראש השנה של השנה השביעית, או שצריך לגמור את הזריעה זמן מה לפני ראש השנה?

תפירות וצינונים

33. יש להבהיר, כי בכמה מהשאלות שנשאלו בדינים אלו, ההלכה תלויה בכמה ספיקות בהלכות ערלה, ולענין ערלה באופנים אלו ראוי להחמיר ולאסור את הפירות, ואף על פי כן לענין איסור נטיעה בערב שביעית, שאינה אלא משום מראית עין, ולחלק מהרמיונים אינה אסורה כלל בזמן הזה, אין מקום להחמיר, אלא יש לנהוג כעיקר הדין, וכיון שמעיקר הדין אין בזה ערלה, אין לאסור נטיעה של ערב שביעית בחוץ מ"ד יום אלא דעה כנטיעה חריפה שאין מונום בהם שנות ערלה.

34. לפי שלדעת המנחת חינוך לא נאסר בזמן קליטה דין מקצת היום כמול אפילו לענין קליטה של שלשה ימים, ומשום כך שמטיט. וכמוכן שדברים ששייך בהם איסור

פסקי השמיטה – ערב שביעית

ס"ז אלול, ובמקום הצורך יש להקל עד לפני השקיעה של ס"ז אלול⁴⁷. ובשני האופנים הנ"ל במקום שהדבר כרוך בהפסד מרובה (וכגון במשתלה גדולה שלא הספיקו לגמור את השתילה קודם לכן, או משתלה שיש לה חוזים עם לקוחות והתחייבה לספק להם את הסחורה) מותר עד ראש השנה של שביעית.

שאלה ד

דרך נטיעת עצים בזמננו בפרדים היא כך: קונים שתילים מוכנים לשתילה ממהשתלה, והשתילים נמצאים בתוך עציץ או בתוך שקית עם עפר, ומובילים אותם אל הפרד שרוצים ליטע אותם שם, ומוציאים אותם מהעציצים או מהשקיות ומכניסים אותם באדמה בגומות מיוחדות שהוכנו לכך. ויש לשאול עד מתי ובאיזה תנאים מותר להוסיף נטיעות חדשות בפרדס בערב השמיטה?

ת. ⁴⁸ ההזירות הנדרשת בדבר זה היא בשני תנאים: א. שהיה בעציץ או בשקית נקב שקוטרו 2 ס"מ⁴⁹. ב. שבשעת העברת השתיל

הערות וצינונים

47. זמנים אלו האמורים כאן אינם אלא בפרדים שאין בהם איסור ספחין, כאשר יובאר להלן (פרק ז), אבל פירות שנוגז בהם איסור ספחין יש להקדים לשתלים באופן שיספיקו לצמח קודם השביעית כשיעור שלא לא יחול עליהם דין ספחין.

48. מקורות והערות ופרטים נוספים לדרך שנזכר בחשובה זו תמצא למעלה בהערות 37-40 לשאלה מס' 2.

49. ואין לחוש שבזמן שמובילים את השתילים ברכב יש הפסק של היניקה בן השתילים לקרקע, ואף שלענף היתר אכלת הפירות ללא חשש ערלה נהגין המהדרין לחשוש גם להפסקת היניקה שבזמן העברת השתיל וכדומה, מכל מקום אין שמעיק הדין הכריע החזו"א (שלה"ט ב סי' ק) להקל בזה, וכן היא דעת רוב מניין ובגין מגדולי ישראל (עיי' הבה"ט מן השו"ע, מהדורה שנייה) לבידוד נטע ערלה בשתילה, שבהא את דברי ישראל בענין זה, אין להחמיר לענין איסור נטיעה לפני שביעית שהאיסור הוא משום חילוק שאלה⁷.

ערב שביעית – פסקי השמיטה

כמחובר כל הזמן ומותר להכניסו לאדמה. ודבר זה צריך להבדק על ידי גזן מקצועי וראי שממים⁴¹. ואם העציץ אינו נקוב⁴² אסור להעבירו לאדמה בשום אופן. אבל מותר להעבירו לעציץ אחר שאינו נקוב. אמנם אם נשבר לפני ר"ח אלול אע"פ שכבר אין כאן ארבעים וארבעה יום לפני ר"ה מותר לכו"ע להעבירו לקרקע עולם לפני שלשים יום לפני ר"ה עם אותו גוש עפר באופן שהשרשים אינם צריכים להיקלט מחדש⁴³.

שאלה ג

עד מתי אפשר לשתול פרחים ערב השמיטה?

ת. פרחים ששרשרתם רכים כשרשי הזרעים, לכתחילה יש לשתלם לפני שקיעת החמה של כ"ז אלול⁴⁴, ובמקום הצורך יש להקל עד לפני השקיעה של כ"ז אלול. ופרחים ששרשרתם מעובים כמין עץ⁴⁵, כגון ורדים⁴⁶, יש לנטועם לכתחילה עד לפני השקיעה של

הערות וצינונים

עולה את השנים שהיו העץ נטוע בעציץ שאינו נקוב. ומאחר שמדובר באיסור קל של מראית עין יש להקל בזה. וצריך עיון.

43. ע"פ המבואר לעיל דהצורך ב"יד יום

נוספים על הל' יום נטע מהצורך ששרשיים יקלטו באדמה טוב ל' יום וזה תחליך שלוקח י"ד יום, וכיון שבג"ד העציץ שוב אין צורך נקלט באדמה שבתוך העציץ שוב אין צורך לעבור את הל' קליטת השרשים, ומספיק לו ל' יום לפני ר"ח.

44. המתמיר לשתול עד שקיעת החמה של כ"ז אלול תבוא עליו ברכה, כמבואר לעיל הערה 33.

45. הטעם שיש להחמיר בפרחים שגולים על עץ, הוא משום שמסתבר שמן קליטתם, והוא י"ד בארץ שזה לזמן קליטת אלוניות, והוא י"ד יום, ומחמת כן לכתחילה יש לסיים נטיעתם י"ד יום שלמים קודם ראש השנה, ובמקום הצורך אפשר להקל ולזון שמקצת היום ככולו ויכולים ליטע אותם עד שקיעת החמה בזמן כ"ז אלול.

46. ואף שנתחלקו הפוסקים בורדים אם נוטע בהם דין ערלה, כמבואר בב"י סי' רצ"ז,

למלאכה בערב שביעית וזאי שאין צריך להחמיר בדעת הרשב"א.
41. ומבואר בלשון הרא"ש בפ"י המושנה (ט"ה פ"א מ"א) 'אומרים אותו עוברי אדמה'.
42. כגון עציץ מעץ או מחמת או פלסטיק שאין בו נקב. או שקוטרו הנקב שול קטן מ-2 ס"מ. ואף שדבר השיטות בזין עציץ שאינו נקוב לגבי אלוניות, שיש אומרים שכל עציץ דיון נקוב ואפילו בעציץ מעץ, וענין מושנה למקל נמוכים פ"ה (ט"ז) שהארץ לבאר את כל השיטות בזה, ובש"ע יו"ד סי' רצ"ד סי' ז'. וביאור הג"א שם סי' ל"ז, ואם כן לכאורה היה לנו להקל ולומר שידעו בנקוב ומותר להעבירו לאדמה עד ראש השנה, מכל מקום אסורנו על פל הברכה החזון איש בזרי ערלה (ט"ז) ענין שם. ומכל מקום יש מקום להקל גם באופן שהיה נטוע עד ערשיו בעציץ של עץ שאינו נקוב, כיון שיש כאן הבה צדדים להקל. א. דעת הרבה השפיעה בענין שמונים בו שנות נטיעה בערב השביעית בשני שמונים בו שנות ערלה יותר מביאר עציץ ב. יש לצרף כאן את השיטות שגם עציץ של עץ אפילו שאינו נקוב דינו כנקוב לגבי אלוניות. ג. מחמת ספקו של החזון איש שאולי יש לצרף לענין

